

О. М. Міщенко

викладачка кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук
e-mail: vovasmyk621998@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5317-6876

Є. О. Сівакова

e-mail: tlizabeth.sivakova@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8291-1929
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська, 35, м. Львів, Україна, 79007

РЕІНТЕГРАЦІЯ ДІТЕЙ: КОНЦЕПЦІЯ І СУТНІСТЬ

Мета дослідження. Метою статті є висвітлення проблеми соціального сирітства в Україні як основного напрямку реформування державної соціальної політики, спрямованої на захист прав та інтересів дитини.

Методологія дослідження. Дослідження ґрунтується на комплексі наукових принципів, форм і способів осмислення реінтеграції дітей у біологічні сім'ї.

Результати. У статті проаналізовано процес реінтеграції, який відбувається на трьох соціальних рівнях: чуттєво-емоційному; емоційно-соціальному; соціально-інституційному. Соціальна компетентність виявляється в здатності до співпраці, умінні розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях, комунікативних навичках та навичках взаєморозуміння, активній участі в житті громади тощо (принципи реінтеграції дітей у біологічні сім'ї).

Наукова новизна. Виявлено, що основними завданнями щодо реінтеграційної роботи є забезпечення прав дітей, створення сприятливого соціально-виховного середовища, ефективних умов для реалізації дитиною всього потенціалу, який надасть їй можливість без перешкод обрати правильний шлях у самостійному житті.

Встановлено, що першочерговими завданнями при здійсненні реінтеграції є відновлення та зміцнення стосунків вихованців інтернатних закладів із батьками, родичами.

Практичне значення. Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей передбачає також реінтеграцію їх у біологічні сім'ї. Проте, незважаючи на важливість якісно організованого процесу реінтеграції дітей у сім'ю, сьогодні в Україні дуже мало досліджень та практичних рекомендацій із цього питання. Матеріали дослідження будуть корисними для підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, а також у роботі соціальних працівників, психологів. Результати дослідження сприятимуть забезпеченню та закріпленню контактів між дитиною й родиною; підготовці вихованця інтернатного закладу до виходу в нове середовище, що передбачає завчасність, плановість, урахування індивідуальних особливостей дитини, міжвідомче партнерство та мультидисциплінарний підхід до ведення конкретного випадку.

Ключові слова: соціальне сирітство, кризові явища, процес, реформування, соціальне життя, деінституалізація, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування.

I. Вступ

На етапі реформування всіх сфер суспільного життя та пошуку сучасних підходів у вирішенні проблеми сирітства проблема реінтеграції дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є предметом науково-практичних досліджень багатьох науковців. Серед них варто виокремити таких учених: Н. М. Комарова, Л. Ф. Кривачук, Л. М. Мельничук, О. М. Ноздріна, І. В. Пеша та ін. [1, с. 7]. Останніми роками в Україні проголошено курс на популяризацію сімейних форм виховання соціальних сиріт, за якого оптимальною формою є реінтеграція дитини в біологічну родину.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Метою статті є висвітлення проблеми соціального сирітства в Україні як основного напрямку реформування державної соціальної політики, спрямованої на захист прав та інтересів дитини.

Дослідження ґрунтується на системі наукових принципів, форм і способів осмислення реінтеграції дітей у біологічні сім'ї.

III. Результати

У нових економічних і соціально-культурних умовах Україна з усією відповідальністю ставить і вирішує питання щодо гарантій реалізації прав і можливостей усіх дітей, незалежно від стану чи походження. Чинником, базовою умовою успішної соціалізації дитини й водночас соціально-виховним розвивальним середовищем, де формується система її цінностей та норм поведінки, є

сім'я. Відповідно, забезпечення права дитини на зростання в сприятливому сімейному середовищі є своєрідним осердям для задоволення інших прав особистості, що формується.

Проте досі проблемними є питання реорганізації та закриття інтернат-закладів, тому особливу увагу приділено можливості створення прийомних сімей працівниками інтернатних закладів.

Реалізація державної політики у сфері забезпечення права дитини на виховання й розвиток у сімейному середовищі нині зазнає змін та оновлення. Серед її пріоритетів чітко окреслюється підтримка дітей, котрі зростають поза сімейним середовищем. Враховуючи це, основним завданням соціально-педагогічного забезпечення прав таких дітей є створення сприятливого соціально-виховного середовища, тобто ефективних умов для реалізації й захисту прав дитини, шляхом гармонізації задоволення її особистісних потреб.

Реінтеграція здійснюється відповідно до переконань: необхідно готувати дитину до створення власної сім'ї та адекватного виконання нею батьківських функцій. Найкращою умовою для цього є безпосереднє зростання дитини в гармонійному сімейному середовищі. Успішність подальшої соціалізації вихованця інтернатного закладу значною мірою залежить від використання можливостей його реінтеграції в сімейне оточення.

Реінтеграція (від лат., що означає відновлення, набуття цілісності) – процес повернення людини в суспільство в ролі активного й незалежного члена соціального життя, що передбачає компенсацію втрат соціальних зв'язків, досягнення відповідного рівня емоційного стану тощо. Організація та забезпечення оптимальних умов реінтеграції створюють можливості для подальшого повноцінного функціонування індивіда в соціумі, його успішної соціалізації. Реінтеграція дітей інтернатних закладів – процес повернення чи входження їх до тієї чи іншої соціальної системи шляхом відновлення або формування прив'язаностей, соціальних зв'язків та відносин, набуття соціального досвіду, соціальної компетентності.

Ж. В. Петрочко визначила поняття «реінтеграція вихованців інтернатного закладу» як процес повернення чи входження дітей, що перебувають у закладах інтернатного типу, до певної соціальної системи шляхом відновлення чи формування прив'язаностей, соціальних зв'язків і відносин, набуття соціального досвіду, соціальної компетентності [3].

Реінтеграція здійснюється в соціумі, а відповідно розгортається в мережі соціальних взаємодій. Саме зміст соціальних взаємодій у певній соціальній системі можна взяти за основу визначення цього поняття.

Враховуючи специфіку процесу реінтеграції вихованців інтернатного закладу, визначимо основні рівні соціальних взаємодій:

- чуттєво-емоційний;
- емоційно-соціальний;
- соціально-інституційний [1, с. 128].

Зокрема, на чуттєво-емоційному рівні відбуваються відновлення, розвиток чи встановлення прив'язаностей (емоційно теплих, близьких, люблячих, стійких та тривалих стосунків між людьми) дитини з батьком, матір'ю, близькими родичами.

На емоційно-соціальному рівні також має місце процес формування та розвитку прив'язаностей, проте помітно вирізняється соціальний компонент взаємодій між дитиною й батьками, дитиною та соціальним працівником, що здійснює соціальний супровід виховання й розвитку дитини в сім'ї.

На соціально-інституційному рівні соціальні взаємодії набувають найвищого й найважливішого виду та змісту – активної соціалізації (засвоєння й перетворення індивідом соціальних норм і культурних цінностей шляхом активного входження в соціальні інституції суспільства). Зазвичай на такий рівень соціальних взаємодій людина виходить після досягнення повноліття, набуття правосуб'єктності, коли виникають соціогенні потреби – необхідність осмислювати своє подальше життя, вибирати професію, планувати власну сім'ю, замислюватися над стратегічними завданнями, які б становили мету життя в кількох або в усіх соціальних інституціях [1, с. 129].

У контексті зазначених рівнів соціальних взаємодій ми й розглядали реінтеграцію дітей з інтернатних закладів. Так, на чуттєво-емоційному рівні реінтеграція передбачає повернення дитини в те конкретне сімейне середовище, звідки вона вийшла, тобто в біологічну сім'ю чи під опіку близьких родичів. На емоційно-соціальному рівні реінтеграція визначатиметься як повернення дитини з інституційного в сімейне середовище й передбачає влаштування дитини в сім'ю патронатних вихователів, усиновителів, прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, під опіку осіб, що не є родичами дитині. На соціально-інституційному рівні реінтеграція розглядатиметься як вихід із відносно закритої інтернатної системи, для якої характерним є обмежене коло соціальних зв'язків, у систему відкриту, у незалежне життя поза межами інтернатного закладу, де неабиякого значення набувають навички соціальної компетентності. При цьому під соціальною компетентністю мають на увазі знання, уміння та навички, що сприяють успішному виконанню соціальних ролей, дозволяють індивіду адекватно виконувати норми та правила, прийняті в суспільстві, оптимально адаптуватися до різних соціальних умов [2].

Соціально компетентність вихованців та випускників інтернатних закладів виявляється в здатності до співпраці, умінні розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях; комунікативних навичках та навичках взаєморозуміння; активній участі в житті громади тощо.

Велике значення має мотиваційний компонент компетентності, а саме:

- прагнення адаптуватися та бути мобільним;
- бажання змінити життя на краще;
- спрямованість на здійснення власного вибору, визначення та досягнення особистісних цілей тощо.

У такому контексті процес реінтеграції певною мірою уподібнюється до соціалізації особистості, що передбачає активне входження індивіда в усі соціальні інституції [4, с. 258].

На соціально-інституційному рівні компоненти реінтеграційного процесу охоплюють різні сфери суспільного життя дитини. Зокрема, залежно від сфер суспільних відносин український вчений В. Т. Циба виокремлює такі соціальні інституції:

- 1) економічну (підприємства, де здійснюється трудова діяльність людини);
- 2) політичну (законодавчі, виконавчі та судові органи, збройні сили, політичні партії);
- 3) родинних зв'язків, шлюбну й сім'ю (родинну);
- 4) виховну (педагогічну); культурницьку (інституції у сфері культури);
- 5) релігійну;
- 6) екологічну [6, с. 29].

Реінтеграція базується на певних принципах, серед яких:

1. Пріоритетність єдності сім'ї та дитини. Украй важливо усвідомити виняткову важливість єдності сім'ї для добробуту й розвитку дитини. Сім'ї та діти повинні бути в центрі уваги протягом усього процесу реінтеграції. Сім'ї повинні завжди перебувати в центрі всіх процесів реінтеграції у брати участь в ухваленні рішень на кожному етапі, їхні сильні сторони мають використовуватися, а недоліки – усуватися. Тобто завжди, коли це можливо, дитину необхідно повернути в рідну сім'ю, а послуги спрямувати на посилення спроможності батьків самим виховувати своїх дітей. Якщо це неможливо зробити, потрібно докласти максимум зусиль для влаштування дитини в іншу сім'ю (під опіку родичів, у сім'ю усиновителів, у патронатну, прийомну родину чи дитячий будинок сімейного типу, малий груповий будиночок) у найкоротші терміни.

2. Дотримання найкращих інтересів дитини. Діти також повинні бути ключовими фігурами в процесі реінтеграції, їх потрібно слухати й діяти з урахуванням їхніх найкращих інтересів. Вони мають бути повністю залучені до процесу реінтеграції на кожному його етапі. А тому дії та рішення, що визначаються й ухвалюються, повинні бути спрямовані на задоволення інтересів, індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної чи етнічної належності; враховувати думку дитини, якщо вона досягла такого віку й рівня розвитку, що може її висловити. Інтереси дитини є вищими за інтереси батьків, фахівців, персоналу інтернатів, службовців чи інших осіб, які ухвалюють рішення. Діти мають право на участь в ухваленні рішень, які стосуються їх, і вони часто, хоча і не завжди, віддають перевагу реінтеграції.

3. Включення реінтеграції в більш широку систему захисту дітей. Безпечна й ефективна підтримка реінтеграції повинна бути включена в більш широку систему захисту дітей. Для реінтеграції необхідно достатнє фінансування, чітке законодавство й керівництво на всіх етапах реалізації програми, а також кваліфіковані співробітники соціальних служб, здатні підтримати ініціативу, здійснювати якісний соціальний супровід та надавати необхідні послуги. Однак навіть в умовах відсутності такої повнофункціональної системи необхідно докладати всіх зусиль для реінтеграції дітей, розлучених з їхніми сім'ями. У будь-якому разі важливо працювати з усіма частинами системи захисту дітей, залучаючи членів уряду, представників місцевої влади, громадські групи, релігійних діячів, дітей та сім'ї, волонтерів тощо.

4. Використання правозахисного підходу. Уся робота, спрямована на забезпечення безпечної та ефективної реінтеграції, повинна будуватися на основі прав, передбачених Конвенцією ООН про права дитини, та відповідному національному законодавстві. Права дітей неподільні й взаємозалежні, жодне з прав не має пріоритетів щодо іншого. Тому органи й служби, залучені до процесу реінтеграції, повинні визнавати весь спектр прав дітей і прагнути в міру сил до їх реалізації. Хоча в реальності ресурсів часто бракує або існують інші труднощі, які унеможливають реалізацію всіх прав одночасно, тому іноді доводиться робити складний вибір і вирішувати, якому праву віддавати перевагу в короткостроковій перспективі, не забуваючи при цьому про кінцеву мету – реалізацію всіх прав дитини.

5. Не нашкодити. Мета повернення дитини додому й усіх заходів, які проводяться на підтримку реінтеграції, – принести користь і не нашкодити дитині. Саме тому організатори процесу реінтеграції повинні проводити всебічне оцінювання ризиків, щоб оцінити шкоду, якої може бути заподіяно в результаті реінтеграції, і визначити заходи для зменшення ризиків для дітей, сімей. План забезпечення безпеки дитини повинен стати одним з таких заходів. Він має створюватися за участю дітей для того, щоб вони знали, з ким можуть зв'язатися, якщо зіткнуться з проблемами після реінтеграції або в разі, якщо реінтеграція не вдалася. Діти повинні брати участь в обговоренні ризиків, адже в них можуть бути важливі зауваження. Оскільки користь від возз'єднання дитини із сім'єю зазвичай значно перевищує шкоду, існування певних ризиків не повинно бути виправданням для відмови від повернення дитини в сім'ю. Протягом усього про-

цесу свідомо згода гарантує, що конкретні діти й сім'ї розуміють та згодні зі стратегіями реінтеграції й підтримкою, яка буде їм надаватися.

6. Залучення зацікавлених осіб. Надзвичайно важливо залучати до процесу реінтеграції дітей сім'ї, місцеві спільноти, школи, засоби масової інформації, державні структури, неурядові організації та приватний бізнес.

7. Гуманізм (ставлення до дитини як найвищої цінності, безумовне прийняття, любов і повага до неї).

8. Індивідуальний підхід до дитини (виявлення проблем особистісного зростання й допомога в їх розв'язанні, урахування індивідуальних особливостей та розробка персонального плану реінтеграції).

9. Пріоритетність інтересів дитини (надання переваги інтересам дитини в конфліктних та спірних випадках).

10. Комплексний підхід (різномічне оцінювання потреб дитини та середовища, у яке вона інтегрується).

11. Взаємодія, командний підхід до вирішення проблем дитини та сім'ї (налагодження співпраці та партнерства між різними державними й неурядовими організаціями в інтересах дитини, створення міжвідомчих та мультидисциплінарних команд фахівців для ухвалення обґрунтованого рішення стосовно дитини, сім'ї).

12. Стимулювання дитини й сім'ї до самопомоги (активізація внутрішніх ресурсів сім'ї та дитини до зміни способу життя на краще, перебудови стосунків, саморозвитку; формування бажання успішно адаптуватися до нових умов та бути мобільним).

13. Прагнення робити власний вибір та встановлювати особистісні життєві цілі [6].

Процес реінтеграції, у випадку вихованця школи-інтернату, повинен здійснюватися відповідно до таких переконань:

- сімейне середовище – найкраще для розвитку дитини;
- потрібно використовувати всі шанси, щоб встановити міцний зв'язок між дитиною та її сім'єю, налагодити теплі та дружні стосунки дитини із соціумом;
- необхідно готувати дитину до створення власної сім'ї та адекватного виконання нею батьківських функцій, найкращою умовою для цього є безпосереднє встановлення міцних стосунків дитини з родиною;

– успішність подальшої соціалізації вихованця інтернатного закладу значною мірою залежить від використання можливостей його реінтеграції в сімейне оточення [5].

У різних інституціях виявляються різні напрями соціально-педагогічної діяльності. Так, у межах підготовки дитини до входження в економічну інституцію здійснюється сприяння її працевлаштуванню відповідно до потреб та індивідуальних особливостей; вироблення навичок планування бюджету та витрат; у політичну – сприяння захисту майнових прав дитини після закінчення навчання в інтернатному закладі; формування громадянської свідомості, політичної культури; у родинну – моделювання уявлення та переконання дитини про функціонально спроможну сім'ю (формування цілісного образу сім'ї з усвідомленням її функцій, механізмів розвитку, розподілу ролей тощо); вироблення необхідних навичок створення власної функціонально спроможної сім'ї; у педагогічну – передавання соціального досвіду старших поколінь; підготовка до включення дитини в різні структури соціальних інституцій; підтримка соціально-позитивної активності вихованця інтернатного закладу, введення його в соціально-виховне середовище; сприяння здобуттю освіти; у культурницьку – допомога в досягненні цінностей культури, пов'язаних з технічною та мистецькою творчістю, а також фізичним удосконаленням; сприяння розкриттю індивідуальних здібностей і талантів; підтримка дитини в пошуку тієї сфери творчої діяльності, де вона зможе найбільшою мірою самореалізуватися та самоствердитися; вироблення навичок організації й проведення змістовного дозвілля; у релігійній – забезпечення права свободи вірування та водночас формування критичного мислення з метою запобігання культовій залежності; в екологічній – розвиток екологічного мислення, спрямованого на збереження й розвиток природного та сприятливого техногенного середовища [4, с. 401].

Водночас мають здійснюватися підготовка персоналу інтернатних закладів і спеціалістів центрів надання соціальних послуг до здійснення реінтеграційного процесу; формування громадської думки щодо підтримки вихованців та випускників інтернатних закладів; активізація громади щодо підтримки реінтеграції вихованця інтернатного закладу.

Необхідність у першочерговій реінтеграції мають діти раннього віку та діти з незначним досвідом проживання в інтернаті (до 6 місяців). Причому, чим довше дитина залишається в закладі, тим менше шансів її успішно реінтегрувати. Водночас високу ймовірність успішної реінтеграції мають діти, вилучені із сім'ї без позбавлення батьківських прав через матеріальні проблеми й чий батьки, родичі висловили бажання їх повернути.

На сьогодні реінтеграція вихованців інтернатних закладів є одним із пріоритетних напрямів державної політики нашої держави. Реінтеграція вихованців шкіл-інтернатів – це процес повернення чи входження їх до тієї чи іншої соціальної системи шляхом відновлення або формування прив'язаностей, соціальних зв'язків та відносин, набуття соціального досвіду, соціальної компетентності. Реінтеграція здійснюється в соціумі, а відповідно розгортається в мережі соціальних

взаємодій. Саме зміст соціальних взаємодій у певній соціальній системі можна взяти за основу визначення цього поняття.

Науковці виділяють процес реінтеграції на трьох соціальних рівнях: чуттєво-емоційному; емоційно-соціальному; соціально-інституційному. Соціальна компетентність виявляється в здатності до співпраці, умінні розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях, комунікативних навичках та навичках взаєморозуміння, активній участі в житті громади тощо.

IV. Висновки

Отже, реінтеграція, на думку вчених, це процес повернення людини в суспільство в ролі активного й незалежного члена соціального життя, що передбачає компенсацію втрат соціальних зв'язків, досягнення відповідного рівня емоційного стану тощо.

Основними завданнями в напрямі реінтеграційної роботи є забезпечення прав дітей, створення сприятливого соціально-виховного середовища, ефективних умов для реалізації дитиною всього потенціалу, який надасть їй можливість без перешкод обрати правильний шлях у самостійному житті. Першочерговими завданнями при здійсненні такої реінтеграції є відновлення та зміцнення стосунків вихованців інтернатних закладів із батьками, родичами; підготовка вихованців інтернатних закладів до самостійного життя; соціальний контроль випускників інтернатних закладів; сприяння дотриманню державних гарантій щодо соціального захисту; входження дитини до соціального середовища не як делінквентної та девіантної особи, а як повноцінного члена суспільства. Важливо все ж таки докладати зусиль, щоб забезпечити соціальну реінтеграцію дитини в соціум.

Список використаних джерел

1. Кانیшевська Л. В. Виховуємо сімейні цінності у вихованців шкіл-інтернатів : метод. посіб. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 176 с.
2. Концепція Державної програми реформування закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 р № 263-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2006-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.03.2021).
3. Петрошко Ж. В. Дитина у складних життєвих обставинах: соціально-педагогічне забезпечення прав : монографія. Рівне : Видавець О. Зень, 2010. 368 с.
4. Полянничко А. О. Особливості соціально-педагогічної діяльності в закладах для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. С. 400–410.
5. Щербак І. В. Реінтеграція дітей з альтернативних форм догляду : метод. рекомендації. Київ, 2020. 96 с.
6. Реінтеграція та соціалізація вихованців інтернатних закладів. URL: http://my-psy.ucoz.ua/publ/reintegracija_ta_socializacija_vikhovanciv_internatnikh_zakladiv/1-1-0-187 (дата звернення: 22.03.2021).
7. Зверева І. Д. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 336 с.
8. Зверева І. Д. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації : навч.-метод. комплекс. Київ : Фенікс, 2007. 528 с.
9. Коваленко С. М. Неформальна освіта дорослих: досвід організації та перспективи реалізації в Україні. *Педагогічні науки*. 2008. С. 30–38.

References

1. Kanishevsjka, L. V. (2015). *Vykhovujemo simejni cinnosti u vykhovanciv shkil-internativ* [Educating family values in pupils of boarding schools]. Kharkiv: «Drukarnja Madryd» [in Ukrainian].
2. *Konceptcija Derzhavnoji prohramy reformuvannja zakladiv dlja ditej-syrit ta ditej, pozbavlenykh batjkivskogho pikluvannja* [Concept of the State Program for Reforming Institutions for Orphans and Children Deprived of Parental Care], skhvalena rozporjadzhennjam Kabinetu Ministriv Ukrajinu vid 11 travnja 2006 № 263-r [in Ukrainian].
3. Petrochko, Zh. V. (2010). *Dytyna u skladnykh zhyttjevykh obstavynakh: socialjno-pedagoghichne zabezpechennja prav* [A child in difficult life circumstances: socio-pedagogical support of rights]. Rivne: Vydavecj O. Zenj [in Ukrainian].
4. Poljanychko, A. O. (2013). *Osoblyvosti socialjno-pedagoghichnoji dijalnosti v zakladakh dlja ditej-syrit i ditej, pozbavlenykh batjkivskogho pikluvannja* [Features of socio-pedagogical activities in institutions for orphans and children deprived of parental care]. Sumy: Sum DPU im. A. S. Makarenka [in Ukrainian].
5. Shherbak, I. V. (2020). *Reintegracija ditej z aljternatyvnykh form doghljadu* [Reintegration of children from alternative forms of care: guidelines]. Kyiv [in Ukrainian].
6. *Reintegracija ta socializacija vykhovanciv internatnykh zakladiv* [Reintegration and socialization of boarding school students]. Retrieved from http://my-psy.ucoz.ua/publ/reintegracija_ta_socializacija_vikhovanciv_internatnikh_zakladiv/1-1-0-187 [in Ukrainian].
7. Zvjerjeva, I. D. (2008). *Socialjna pedagoghika: mala encyklopedija* [Social pedagogy: a small encyclopedia]. Kyiv: Centr uchbovoji literatury [in Ukrainian].
8. Zvjerjeva, I. D., & Petrochko Zh. V. (2007). *Integhrovani socialjni sluzhby: teorija, praktyka, innovaciji* [Integrated social services: theory, practice, innovations]. Kyiv: Feniks [in Ukrainian].

9. Kovalenko, S. M. (2008). Neformaljna osvita doroslykh: dosvid orghanizaciji ta perspektyvy realizaciji v Ukrajinі [Non-formal adult education: experience of organization and prospects of implementation in Ukraine]. *Pedagoghichni nauky*, 30–38 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 02.04.2021.

Received 02.04.2021.

Mishchenko O., Sivakova E. Child Reintegration: Concept and Essence

The purpose of the study. *The purpose of our article is to highlight the problem of social orphanhood in Ukraine as the main direction of reforming the state social policy aimed at protecting the rights and interests of the child.*

Research methodology. *The methodology of our research is a system of scientific principles, forms and methods of research work, namely the process of reintegration of children into biological families.*

Results. *The article analyzes the process of reintegration, which takes place on three social levels: sensory-emotional; emotional and social; socio-institutional. Social competence is manifested in the ability to cooperate, to solve problems in different life situations; in communication skills and mutual understanding skills; in active participation in community life, etc. (principles of reintegration of children into biological families).*

Scientific novelty. *It was found that the main tasks in the direction of reintegration work are to ensure the rights of children, create a favorable social and educational environment, effective conditions for the realization of the child's full potential, which will allow the child to choose the right path in independent life.*

It is established that the priority tasks in the implementation of reintegration are: restoration and strengthening of relations of pupils of boarding schools with parents, relatives.

Practical meaning. *Reforming the system of institutional care and education of children also involves the reintegration of children into biological families. However, despite the importance of a well-organized process of reintegration of children into the family, today in Ukraine there is very little research and practical recommendations on this issue. The research materials will be useful for the training of future specialists in the social sphere, as well as in the work of social workers and psychologists. The research results will contribute to the provision and consolidation of contacts between the child and the family; will assist in preparing the inmate of the boarding school to enter a new environment, which provides for timeliness, planning, taking into account the individual characteristics of the child, interagency partnership and a multidisciplinary approach to the individual case.*

Key words: *social orphanhood, crisis phenomena, process, reform, social life, deinstitutionalization, orphans, children deprived of parental care.*

Мищенко О. М., Сивакова Е. А. Реинтеграция детей: концепция и сущность

Цель исследования. *Цель статьи – освещение проблемы социального сиротства в Украине как основного направления реформирования государственной социальной политики, направленной на защиту прав и интересов ребенка.*

Методология исследования. *Исследование основано на комплексе научных принципов, форм и способов осмысления реинтеграции детей в биологические семьи.*

Результаты. *В статье проанализирован процесс реинтеграции, который происходит на трех социальных уровнях: чувственно-эмоциональном; эмоционально-социальном; социально-институциональном. Социальная компетентность проявляется в способности к сотрудничеству, умении решать проблемы в различных жизненных ситуациях, коммуникативных навыках и навыках взаимопонимания, активном участии в жизни общества и т. под. (принципы реинтеграции детей в биологические семьи).*

Научная новизна. *Выявлено, что основными задачами в направлении реинтеграционной работы является обеспечение прав детей, создание благоприятной социально-воспитательной среды, эффективных условий для реализации ребенком всего потенциала, что позволит ему беспрепятственно выбрать правильный путь в самостоятельной жизни.*

Установлено, что первоочередными задачами при осуществлении реинтеграции являются: восстановление и укрепление отношений воспитанников интернатных учреждений с родителями, родственниками.

Практическое значение. *Реформирование системы институционального ухода и воспитания детей предусматривает также реинтеграцию детей в биологические семьи. Однако, несмотря на важность качественно организованного процесса реинтеграции детей в семью, сегодня в Украине очень мало исследований и практических рекомендаций по этому вопросу. Материалы исследования будут полезны для подготовки будущих специалистов социальной сферы, а также в работе социальных работников, психологов. Результаты исследования будут способствовать обеспечению и закреплению контактов между ребенком и семьей; подготовке воспитанников интернатных учреждений к выходу в новую среду, что предусматривает заблаговременность, плановость, учет индивидуальных особенностей ребенка, межведомственное партнерство и мультидисциплинарный подход к ведению конкретного случая.*

Ключевые слова: *социальное сиротство, кризисные явления, процесс, реформирование, социальная жизнь, деинституализация, дети-сироты, дети, лишенные родительской опеки.*